

Голові Разової спеціалізованої вченої ради
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
доктору педагогічних наук, професору
Сидоренко Вікторії Вікторівні

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційне дослідження *Білоножко Олени Вікторівни*
«Розвиток педагогічної культури вчителів ліцеїв у системі методичної
роботи», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії галузі
знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми дисертаційного дослідження обумовлена певними викликами, що спонукають систему освіти до трансформаційних перетворень. До таких викликів відносяться, у першу чергу, життєдіяльність закладів освіти в умовах воєнного стану та активізація пролонгованих процесів освітніх втрат та їх надолуження. По-друге, це необхідність цифровізації процесів надання освітніх послуг та пов'язаних із цим процесів фахового зростання педагогів. У таких умовах необхідно приділяти основну увагу розвитку особистості, формуванню її світоглядних орієнтирів, ціннісних орієнтацій, життєвої траєкторії тощо. І провідна роль у цьому процесі належить саме педагогу. Від рівня професіоналізму (професійної культури) залежить і рівень навченості учнів, і рівень сформованості його світоглядних орієнтирів та ін. Зазначені аспекти є системоутворюючими в роботі Олени Вікторівни.

Актуальність роботи підсилюється і тим, що під час проведення аналізу наукових джерел, авторка виокремила низку суперечностей. Їх виділення та розв'язання вказують на те, що незважаючи на незаперечну цінність наукових досліджень, що були проведені раніше, поза увагою залишилися важливі аспекти розвитку педагогічної культури вчителів.

Ми погоджуємося з авторкою, яка робить висновок, про те, що хоча українська і зарубіжна наука про освіту приділяє значну увагу проблемам педагогічної культури, ґрунтовного наукового осмислення потребує розробка

та обґрунтування змісту і технології розвитку педагогічної культури вчителів ліцеїв в системі методичної роботи

Таким чином, актуальність дослідження не викликає сумнівів, тема дисертаційного дослідження О. В. Білоножко є актуальною і своєчасною.

Дисертаційне дослідження має зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в межах наукової теми НДР «Трансформація професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритого університету післядипломної освіти» (реєстраційний номер УкрІНТЕІ 0120U104637, дата реєстрації 30.10.2020р.). Тему затверджено вченою радою ДЗВО «Університет менеджменту освіти» (протокол № 10 від 19 грудня 2018 р.) і узгоджено на Координаційній раді Національної академії педагогічних наук України (протокол № 2 від 27 березня 2019 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

У дисертаційному дослідженні О. В. Білоножко визначено науковий апарат: сформульовано мету, яка знайшла декомпозицію у чотирьох завданнях, виділено об'єкт, предмет дослідження. На наш погляд, авторкою здійснено коректний підбір загальнонаукових методів дослідження, що сприяли досягненню мети та вирішенню завдань дослідження. Особливо акцентуємо увагу на статистичних методах, авторка їх виокремила, хоча вони відносяться до емпіричних методів дослідження.

Також, як позитивне, підкреслимо розкриття теоретико-методологічної основи дослідження.

Аналізуючи зміст дисертаційного дослідження, можна дістатися висновку, що отримані результати та висновки, які сформульовані у дисертації й положення, що виносяться на захист, є достатньо обґрунтованими, мають логіку формулювання. Достовірність їх підтверджено результатами експериментальної перевірки та здійсненою їх достатньою апробацією.

Основні теоретичні положення та висновки дослідження викладено у 15 публікаціях, із них 12 одноосібні, зокрема: 5 статей у фахових наукових виданнях України, 10 тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій.

Дисертаційне дослідження О. В. Білоножко має певну логіку викладення матеріалу. Робота складається з анотацій (української та англійської), вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (252 найменування, у т.ч. 29 – іноземною мовою), 23 додатки на 43 сторінках. Робота містить 47 таблиць, 26 рисунків. Загальний обсяг дисертації – 237 сторінок. Усі розділи рецензованої дисертації мають логіку викладання, взаємопов'язані та у повній мірі розкривають зміст розв'язання виділених на початку дослідження завдань.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності.

Дисертаційна робота Білоножко О. В. перевірена на унікальність тексту за допомогою автоматизованої системи «Unicheck», що не виявило порушень академічної доброчесності (ID перевірки:1015988436).

Наукова новизна та достовірність одержаних результатів дисертаційного дослідження.

Зазначимо, що найголовнішим науковим результатом дисертаційного дослідження є те, що науково обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено *культуротворчу технологію «Розвиток педагогічної культури»; критерії, показники та рівні педагогічної культури вчителів ліцеїв; умови розвитку педагогічної культури вчителів ліцеїв у системі методичної роботи.* а саме: координацію та інтеграцію методичної діяльності з розвитку професійної культури вчителів ліцеїв шляхом створення єдиного центру, що розробляє і планує цю діяльність, керує нею і здійснює постійний моніторинг результативності; створення навчально-методичного середовища, яке мотивує і стимулює вчителів ліцеїв до розвитку професійної культури; організацію ефективного обміну досвідом між ліцеями, методичними

напрацюваннями у певних галузях знань; активне залучення вчителів ліцеїв до ознайомлення з надбаннями передової навчально-методичної інноватики.

Крім того, на наш погляд, заслуговує на схвалення обґрунтування авторкою сутнісних характеристик педагогічної культури вчителя ліцею.

Значення отриманих результатів для науки і практичного їх використання.

Матеріали та результати дисертаційного дослідження мають певну наукову і практичну цінність. Необхідно акцентувати, що наукові здобутки дисертантки, зокрема ті, що були зазначені вище, дали змогу розробити культурологічну технологію «Розвиток педагогічної культури».

Також, як важливий результат для науки і практики необхідно відмітити розроблені авторкою *методичних рекомендацій* щодо розвитку педагогічної культури вчителів ліцеїв у системі методичної роботи; форм методичної роботи відповідно до *програми* професійного розвитку на базі культуротворчої технології «Розвиток педагогічної культури»; *навчально-методичного середовища* «Розвиток педагогічної культури» на базі веб-сторінки офіційного сайту Кременчуцької гімназії № 1 Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області (<http://surl.li/nromw>). Підкреслимо, що отримані наукові продукти успішно впроваджуються в практику кременчуцьких закладів загальної середньої освіти. Впровадження засвідчується відповідними довідками.

Нам подобається здійснений О. В. Білоножко ґрунтовний аналіз теоретичного підґрунтя сутності педагогічної культури вчителя ліцею та проведений аналіз практики. Привертає увагу визначення провідних методологічних підходів до аналізу означеного поняття (системний, культурологічний, компетентнісний, аксіологічний та синергетичний).

Підкреслимо, як надбання, визначення змісту і структурно-критеріальної характеристики педагогічної культури вчителів як міждисциплінарного поняття в педагогічній науці. Як вагоме надбання, необхідно відмітити виділення та описання чотирьох структурних компонентів педагогічної культури вчителя ліцею в системі методичної

роботи та деталізацію їх на критерії та показники. Зазначимо, що у ході дисертаційного дослідження зазначені критерії, показники та рівні педагогічної культури вчителів ліцеїв у системі методичної роботи були науково обґрунтовані та експериментально перевірені.

Окремого розгляду заслуговує організація і методика проведення експериментальної перевірки. Необхідно підкреслити ґрунтовність її організацію та проведення.

Підкреслимо, що у ході перевірки було доведено ефективність культурологічної технології та реалізації педагогічних умов розвитку професійної культури вчителів ліцеїв у системі методичної роботи. Заслуговує на схвалення використання статистичних критеріїв. Зокрема, це коефіцієнт рангової кореляції Спірмена, критерій Фішера, критерій Пірсона. За їх допомогою доведено, що відмінності складників педагогічної культури на констатувальному та контрольному етапах експерименту є статистичні значущі, що свідчить про ефективність проведеного дослідження.

Таким чином, поставлені на початку дослідження завдання були розв'язані, мета досягнута. Підкреслимо, що проведене дослідження сприяло вирішенню суперечностей, що були виявлені О. В. Білоножко на початку дисертаційного дослідження.

Дискусійні положення та певні зауваження щодо дисертаційної роботи.

Разом із тим, позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження О. В. Білоножко, звертаємо увагу на деякі дискусійні питання.

1. Потребує коректування назва підрозділу «Зміст і структурно-критеріальна характеристика педагогічної культури вчителів ліцею як професійної складової». Не зрозуміло про яку професійну складову йдеться.

2. У науковій новизні та по тексту дисертації, зокрема на с.92 авторка зазначає, що технологія є культуротворчою. Разом із тим, не зрозумілим є чому саме технологія є культуротворчою, які риси характеризують її як культуротворчу? Це авторське надбання і вважаємо доцільним визначити

сутність цього поняття й запропонувати його у новизні як окреме надбання дисертантки.

3. Авторка у завданнях зазначає «Охарактеризувати теоретичні і методологічні основи розвитку педагогічної культури вчителів», разом із тим, у тексті дисертації зазначається «методологія дослідження». На наш погляд, це різні поняття: методологія дослідження та методологічні основи розвитку педагогічної культури.

4. Для аналізу даних авторкою використано: коефіцієнт рангової кореляції Спірмена, критерій Фішера ϕ^* та критерій Пірсона χ^2 . На наше переконання, необхідно більш детальніше обґрунтувати чому обрано саме ці Статистичні методи оцінки експериментальних даних.

5. Потребує оновлення нормативно-законодавча база.

Висловлені зауваження носять рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного О. В. Білоножко дисертаційного дослідження.

Загальна оцінка дисертації, висновок про відповідність дисертації, встановленим вимогам та можливість присудження наукового ступеня.

Дисертація Білоножко Олени Вікторівни на тему «Розвиток педагогічної культури вчителів ліцеїв у системі методичної роботи», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки», є цілісним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, має наукову, практичну цінність, є актуальним.

За змістом, якістю, обсягом, повнотою викладення основних результатів, які є достовірними, можна зробити висновок, що дисертація О. В. Білоножко, відповідає чинним вимогам, зокрема вимогам наказу МОН України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами); «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня

2022 року № 44 (зі змінами та доповненнями № 34 від 21 березня 2022 року), а її авторка, *Білоножко Олена Вікторівна* заслуговує на присудження ступеня доктора філософії (PhD) з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Рецензент,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту освіти та права,
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
НАПН України

Зоя Рябова

Зоя РЯБОВА

